ГБОУ «Икшурминская кадетская школа-интернат имени Байкиева К.С»

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ
СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП
Сертификат: 01588200ACAFC79B440D67F149DF278B
Владелец: Хидиятуллин Айрат Нурфаязович
Действителен с 17.02.2023 до 17.05.2024

«УТВЕРЖДЕНО»

Директор школы
_/А.Н.Хидиятуллин/
Приказ № _102 от
« 29 » августа 2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по предмету
РОДНОЙ (ТАТАРСКИЙ) ЯЗЫК
на уровень среднего общего образования, базовый уровень
Срок реализации 2 лет
Годы реализации 2022-2024

Разработан учителем
I квалификационной категории
Гарафиевой М.И.

«Принято»
на заседании педагогического совета
протокол № 1 от 29.08. 2022 г.

10-11 КЛАССЫ

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Рабочая программа учебного предмета «Родной (татарский) язык» для общеобразовательных организаций с обучением на русском языке (10-11 классы) основывается на Федеральный государственный образовательный стандарт Российской Федерации, конкретизирует и раскрывает его содержание, а также определяет общие направления обучения, воспитания и развития учащихся с учетом его целей. Она является примерной для дальнейшей реализации авторских программ и составления учебников.

Среднее (полное) общее образование учащихся старших классов по родному языку ставит перед собой цель: дальнейшее развитие коммуникативной, лингвистической и культуроведческой компетенций.

Изучение татарского языка в старших классах направлено на решение следующих задач:

- воспитание гражданственности и патриотизма;
- продолжение обучения в русле духовной, нравственной и культурной ценностей татарского народа;
- обучение специфическим особенностям татарского языка;
- совершенствование знаний, умений и навыков коммуникации на родном языке;
- восприятие родного языка как общественного явления, соблюдая его нормы, развитие умений использования в связи с различными жизненными ситуациями;
- выделение языковых единиц, анализируя и сопоставляя их, развитие умения учащихся правильного употребления в повседневном общении между собой: в учебном процессе и во внеклассной работе;
- работа с текстом с целью извлечения необходимой информации и ее трансформации;
- умение использовать знания по родному языку в связной речи учащихся;
- умение использовать знания по родному языку в различных условиях коммуникации;
- развитие орфографической и пунктуационной грамотности учащихся;
- развитие умения учащихся общественной адаптации и положительного эмоционального воздействия своему собеседнику;
- сопоставление (при необходимости) языковых и речевых единиц татарского и русского языков.

Вышеперечисленные задачи реализуются в процессе развития различных компетенций.

В старших классах совершенствуются полученные знания, умения и навыки, возрастает степень самостоятельности учащихся в использовании языковых средств в повседневной жизни. Большое значение имеет освоение современных инновационных технологий обучения татарскому языку.

Особенности учебного предмета «Родной (татарский) язык» в 10-11 классах в образовательных организациях с обучением на русском языке обусловлены сформулированными выше целями и задачами изучения родного языка в старших классах.

По структуре в программе имеются три содержательные линии, обеспечивающие формирование и развитие вышеуказанных компетенций. Они взаимосвязаны между собой и обусловлены коммуникативной, лингвистической и культуроведческой компетенциями, получаемые дальнейшее совершенствование и развитие на уроках татарского языка.

Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының X-XI сыйныфларда укучы татар балаларына ана теленнән төзелгән эш программасы да Федераль дәүләт белем бирү стандартына нигезләнеп төзелде. Ул Стандартның эчтәлеген конкретлаштыра һәм, укытуның максатларыннан чыгып, укучыларга белем һәм тәрбия бирүнең, аларны үстерүнең гомуми юнәлешләрен билгели, дәреслек төзүчеләр өчен нигез булып тора.

Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының югары сыйныфларында укучы татар балаларына ана теленнән урта (тулы) гомуми белем бирү түбәндәге бурычларны хәл итүне күздә тота:

- укучыларда гражданлык һәм патриотик хисләр тәрбияләү;
- татар халкына хас булган рухи, әхлакый һәм мәдәни төшенчәләр турында мәгълүмат бирүне дәвам итү;
- ана теле үзенчәлекләрен аңлау аша башка милләтләр белән аралашу культурасына ия булу;
- укучыларда җәмгыяви яктан җайлашу һәм сөйләм барышында аралашучыга уңай йогынты ясау осталыгын үстерү һәм камилләштерү;
- хезмәткә әзер булу, булачак һөнәрне аңлы рәвештә сайлау;
- үз-үзеңдә оешканлык тәрбияләү, мәгълүмат ала белү осталыгын һәм күнекмәләрен үстерү;
- телне тамгалар системасы һәм иҗтимагый күренеш буларак үзләштерү;
- ана теле нормаларын саклап, тормышның төрле ситуацияләренә бәйле рәвештә аралашу-аңлашу өлкәсенә караган белем алу;
- тел берәмлекләренә танып, аларны тикшерә, чагыштыра алу һәм аралашуда урынлы куллану күнекмәләрен камилләштерү;
- ана теленнән алган белем һәм күнекмәләрне укучыларның үз сөйләмендә куллана алуларына ирешү;
- текст белән эшләү, аннан кирәкле мәгълүматны сайлап ала белү һәм аны тиешенчә үзгәртә алу күнекмәләрен үстерү;
- дәресләрдә алган белемнәрне аралашуның төрле өлкәләрендә урынлы һәм дөрес итеп куллана белү;
- укучыларның орфографик һәм пунктуацион грамоталылыгын үстерү.

Күрсәтелгән бурычлар аралашу, лингвистик, этномәдәни һәм иҗтимагый-мәдәният өлкәсенә караган компетенцияләрне булдырганда һәм үстергәндә тормышка ашырыла.

Программа шәхеснең гомуми культурасын шәхси һәм танып белү сыйфатларын яки универсаль уку гамәлләрен үстерүне күзаллый.

1. ПЛАНИРУЕМЫЕ ПРЕДМЕТНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОСВОЕНИЯ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА «РОДНОЙ (ТАТАРСКИЙ) ЯЗЫК»

Планируемые предметные результаты освоения с учетом общих требований Стандарта и специфики учебного предмета «Родной (татарский) язык»:

- формирование представлений о роли языка в жизни человека, общества и государства; через изучение русского, родного и иностранного языков и литератур к ценностям национальной и мировой культуры;
- возможность свободно общаться в различных формах и на разные темы в учебном процессе и во внеклассных мероприятиях;
- формирование позитивного эмоционально-оценочного отношения к татарскому языку, понимание значимости хорошего владения родным языком, стремления к его грамотному использованию;
- осознание значимости татарского языка как государственного языка Республики Татарстан;
- представление о языке как об основном средстве человеческого общения и явлении национальной культуры, о роли родного языка в жизни человека и общества;
- овладение изучаемыми нормами татарского языка (орфоэпические, лексические, грамматические, орфографические, пунктуационные), правилами культуры речевого поведения; использование этих норм для успешного решения коммуникативных задач в ситуациях учебной языковой деятельности и бытового общения; формирование сознательного отношения к качеству своей речи, контроля за ней;
- овладение основами грамотного письма, основными орфографическими и пунктуационными умениями; применение правил орфографии и пунктуации в процессе письма;
- овладение основными понятиями и правилами из области фонетики, графики, лексики, морфемики, грамматики, орфографии, а также умениями находить, опознавать, характеризовать, сравнивать, классифицировать основные единицы языка (звуки, буквы, слова, предложения, тексты); использовать эти знания и умения для решения познавательных, практических и коммуникативных задач;
- понимание значимости правильной устной и письменной речи как показателя уровня общей культуры человека.

Ожидаемые результаты реализации программы

Уровень владения родным языком учащихся старших классов должен соответствовать следующим требованиям:

- знают основные функции языка;
- осознают и понимают такие понятия, как «речевая ситуация», «литературный язык», «нормы языка» и др.;
- усвоили основные признаки и взаимосвязь языковых единиц и уровней языка;
- знают орфоэпические, лексические, грамматические, орфографические и пунктуационные нормы татарского литературного языка;
- умеют пользоваться нормами речевого этикета, относящиеся к общественно-культурной, научной, официально-деловой и бытовой жизни;
- умеют давать оценку устному и письменному высказываниям с точки зрения их формы и содержания;
- проводят лингвистический анализ текста;

- осознают тесную взаимосвязь языка, истории народа и культуры.

Умение пользоваться знаниями, полученными на уроках родного языка, отражается в следующем:

- чтение текста с учетом его жанрового своеобразия (ознакомительное, изучающее, реферативное и т.д.);
- умение извлечь необходимой информации с различных источников (научных, справочных, электронных (Интернет) ресурсов);
- использование различных приемов информативной трансформации устных и письменных текстов;
- написание текстов, отражающих деловую, научную и бытовую жизнь, в различном жанре и стилях, в монологической и диалогической формах;
- соблюдение в устной и письменной речи орфоэпических, лексических и грамматических норм татарского литературного языка;
- усвоение норм речевого этикета в различных сферах общения;
- соблюдение в письме орфографических и пунктуационных норм современного татарского литературного языка;
- соблюдение в речи и письме порядок слов, характерный для татарского литературного языка;
- умение в различных ситуациях общаться в устной и письменной формах на татарском литературном языке: в учебном процессе и во внеклассных мероприятиях;
- умение переводить с татарского на русский язык и с русского на татарский язык тексты (устные и письменные), разные по своему жанру и стилю.

2. СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА «РОДНОЙ (ТАТАРСКИЙ) ЯЗЫК»

1. Содержание, обеспечивающее формирование и развитие коммуникативной компетенции

Речь. Речевая ситуация. Устная и письменная речь. Диалогическая и монологическая речь.

Выделение особенностей устной и письменной речи. Анализ отдельных примеров, относящихся к различным видам речи. Умение выделить цели коммуникации с учетом различных речевых ситуаций.

Язык и речь. Использование языковых единиц в речи. Виды речи: устная и письменная речь, диалогическая и монологическая речь. Основные единицы речи: слово, предложение, текст.

Речевая деятельность. Различные виды и культура речевой деятельности: чтение, аудирование, говорение и письмо.

Усвоение различных видов речевой деятельности. Умение определить основную и дополнительную информацию, содержащуюся в тексте.

Использование полученных из разных источников знаний на практике. Письменное общее (выборочное или краткое) изложение содержания прослушанного или прочитанного текста.

Составление монологических и диалогических текстов, систематизация выбранного материала в соответствии с обозначенной темой.

1. Содержание, обеспечивающее формирование и развитие лингвистической компетенции

Язык – средство общения, общественное и политическое явление. Основные функции языка. Роль родного языка в формировании личности человека.

Классификация языков. Тюркские языки. Татарский язык среди тюркских языков. Общие сведения о татарском языке.

Формы употребления татарского языка: литературный язык, диалекты, просторечие, профессиональная речь, жаргоны и др.

Татарский язык – язык татарской художественной литературы, средства его описания.

Осознание роли и места татарского языка в общественной и личной жизни человека; формы употребления татарского языка: литературного языка, диалектов, просторечия, профессиональной речи, жаргона и др.

Татарское языкознание и его разделы. Ведущие ученые татарского языка и методики преподавания.

Основные разделы татарского языка: фонетика, лексикология, словообразование, грамматика (морфология и синтаксис), орфография и пунктуация.

Фонетика. Орфоэпия. Графика. Звук. Фонема. Изменения гласных и согласных. Транскибирование слов. Ударение. Интонация. Орфоэпия. Орфография и его принципы.

Лексикология. Лексическое значение слова. Многозначность слова. Прямое и переносное значение слов. Понятие об этимологии. Фразеологизмы. Лексикография.

Морфемика и словообразование. Особенности морфемного строя татарского языка. Способы словообразования.

Грамматика. Понятие о грамматике. Разделы грамматики.

Морфология. Части речи в татарском языке. Морфологический разбор различных частей речи.

Синтаксис. Основные синтаксические единицы: слово, словосочетание и предложение. Синтаксис простого и сложного предложения.

Текст. Понятие о тексте, его основные признаки (деление на значимые взаимосвязанные части). Тема, идея и микротема текста.

Средства связи отдельных предложений и частей текста. Абзац как средство достижения композиционно-стилистической целостности текста.

Функционально-семантические типы речи: описание, суждение, осмысление. Структура текста. Составление плана и тезиса как средства обработки текста.

Анализ текста с учетом его тематики, основной идеи и структуры. Деление текста на семантические части и составление его плана. Создание текстов, различных по жанру и стилям с соблюдением соответствующих норм (последовательность, взаимосвязь частей, соответствие выбранной теме). Оценка, исправление устной и письменной речи, составление ее плана и тезиса.

Прямая и косвенная речь.

Пунктуация.

Стилистика и культура речи. Функциональные стили татарского литературного языка.

2. Содержание, обеспечивающее формирование и развитие этнокультурологической компетенции

Расширение и углубление знаний о культуре своего народа и культуре народов Российской Федерации (известные достопримечательности, образцы литературы, выдающиеся люди и др.). Осознание старшеклассниками языка как формы выражения национально-культурной специфики татарского языка; расширение знаний о взаимосвязи развития языка и истории народа; совершенствование умений и навыков употребления этикетных норм общения со старшими и сверстниками в устной и письменной речи; соблюдение норм культуры межнационального общения в повседневной жизни.

В 10-11 классах актуализируются, обобщаются и углубляются знания и умения, полученные в предыдущих классах.

В процессе освоения раздела *“Фонетика. Орфоэпия. Графика”* **учащиеся научатся:**

- сделать фонетический анализ более сложных словоформ;
- соблюдать орфоэпические нормы татарского языка;
- извлекать необходимую информацию из орфоэпического словаря татарского языка и справочной литературы и использовать ее в различных ситуациях общения.

Учащиеся получат возможность:

- различать средства выразительного чтения;
- выразительно читать различные по жанру текстов;
- извлекать необходимую информацию из орфоэпического словаря татарского языка и справочной литературы в мультимедийной форме и использовать ее в различных ситуациях общения.

В процессе освоения раздела *“Лексикология и фразеология”* **учащиеся научатся:**

- сделать лексический анализ слова с точки зрения его значения, происхождения, сферы и активности употребления;
- обобщать слова в тематические группы;
- определить лексические нормы в устной и письменной речи;
- установить лексическую синонимию во избежание тавтологических повторов, с целью достижения связной речи;
- выделить метафору, эпитет, олицетворение;
- использовать различные – толковые и фразеологические словари, а также словари синонимов и антонимов.

Учащиеся получат возможность:

- классифицировать лексический состав татарского языка;
- установить различие между лексическим и грамматическим значениями слов;
- оценить свою и чужую речь с точки зрения уместного, выразительного и точного использования лексических единиц;
- пользоваться лексико-фразеологическими средствами в текстах различных (публицистических и литературных, научных и официально деловых) жанров;
- извлекать необходимую информацию из различных словарей (толковых, синонимов, антонимов, иностранных слов, фразеологических) и мультимедийных средств.

В процессе освоения раздела *“Морфемика и словообразование”* **учащиеся научатся:**

- сделать морфемный анализ слов с нечеткими морфемными швами;
- определить способы образования слов и привести свои примеры;
- образовать от предложенного учителем слова однокоренные слова;
- распознать части речи и члены предложения исходя из морфемного строения слова.

Учащиеся получат возможность:

- установить семантическую связь между однокоренными словами;
- определить значение словообразовательных элементов в литературно-художественных текстах как описательного элемента;
- извлекать необходимую информацию из словообразовательного словаря татарского языка и справочной литературы в мультимедийной форме и использовать ее в различных ситуациях общения;

- выяснить этимологию слова с целью усвоения его орфографии и лексического значения.

В процессе освоения раздела *“Морфология”* **учащиеся научатся:**

- анализировать различные части речи;
- использовать различные формы частей речи в рамках норм современного татарского литературного языка;
- употреблять знания и навыки по морфологии для выполнения орфографических норм и проведения различных типов анализов.

Учащиеся получат возможность:

- выделять грамматические омонимы;
- использовать различные формы частей речи в публицистических и литературных, научных и официально деловых стилях;
- извлекать необходимую информацию по морфологии из различных словарей и мультимедийных средств.

В процессе освоения раздела *“Синтаксис”* **учащиеся научатся:**

- анализировать словосочетания и предложения с точки зрения структуры, значения и особенностей употребления при коммуникации;
- различать синтаксические формы частей речи в рамках норм современного татарского литературного языка;
- использовать знания и умения по синтаксису в процессе проведения различных анализов.

Учащиеся получат возможность:

- использовать синтаксические средства в текстах различных (публицистического и литературного, научного и официально делового) жанров;
- провести синтаксический анализ предложений с учетом их функционально-стилистических особенностей, использовать их в речи как выразительное средство.

В процессе освоения раздела *“Орфография и пунктуация”* **учащиеся научатся:**

- использовать орфографические и пунктуационные нормы в пределах программы;
- сформулировать устные или письменные комментарии орфографии отдельных слов;
- выделять и исправлять орфографические и пунктуационные недочеты.

Учащиеся получат возможность:

- понимать роль и значение соблюдения орфографических и пунктуационных норм в устной и письменной речи;
- извлекать необходимую информацию из различных словарей (толковых, синонимов, антонимов, иностранных слов, фразеологических) и мультимедийных средств и их правильное употреблять в речи.

В процессе освоения раздела *“Стилистика”* **учащиеся научатся:**

- определить научный, официально-деловой и публицистические стили и их жанровые особенности;
- установить специфику подготовки выступлений перед аудиторией (товарищами): обозначить его тематики, определить цели и задачи;
- учитывать возрастные и психологические особенности вовлечения лингвистического материала в свое выступление, его соответствие уровню знаний, умений и навыков учащихся.

Учащиеся получат возможность:

- отличать специфику устной и письменной речи;
- работать с текстами различных жанров и стилей (чтение готового текста или его трансформации в соответствии с обозначенными целью и задачами);
- переводить с татарского на русский язык и с русского на татарский язык различные по жанру и стилям тексты с соблюдением норм устной и письменной речи.

В процессе освоения раздела *“Язык и культура”* **учащиеся научатся:**

- выделить лингвистические единицы с этнокультурным компонентом в произведениях устного народного творчества, а также произведениях, созданных в жанре исторических романов и др.;
- находить яркие примеры произведений, утверждающие мнение о том, что изучение языка способствует лучшему усвоению истории свой страны и культуры;
- изучать правила татарского речевого этикета с целью уместного их употребления в повседневной жизни: в учебном процессе и во внеклассной работе.

Учащиеся получат возможность:

- описать на примере изучаемых произведений тесную связь языка с историей культуры народа и его истории;
- охарактеризовать татарский речевой этикет в сравнении с этикетом других народов Российской Федерации.

“ТУГАН ТЕЛ (ТАТАР ТЕЛЕ)” УКЫТУДАН КӨТЕЛГӘН ПРЕДМЕТ НӘТИҖӘЛӘРЕ

Стандарт һәм укыту предметының үзенчәлекләре нигезендә планлаштырылган предмет нәтиҗәләре түбәндәгеләр:

- телнең тормышта, җәмгыятьтә, дәүләттә тоткан роле турында күзаллау булдыру; рус теле, ана теле, чит тел һәм чит әдәбиятны өйрәнү аркылы милли һәм бөтендөнья мәдәнияте кыйммәтләренә якынаю;
- уку процессында һәм сыйныфтан тыш чараларда төрле формаларда, төрле темаларга ирекле аралашу мөмкинлеген булдыру;
- татар теленә карата уңай мөнәсәбәт булдыру, ана телен яхшы белүнең кирәклеген аңлау, аны дөрес итеп куллануга омтылу;
- татар теленең Татарстан Республикасында дәүләт теле буларак практик әһәмиятенә төшенү;
- татар теле нормаларына ия булу (орфоэпик, лексик, грамматик, орфографик, пунктуацион) һәм сөйләм культурасы кагыйдәләрен саклап укыганда, тормышның төрле ситуацияләрендә, аларны аралашу максатыннан чыгып, дөрес файдалана белү; үз сөйләмеңнең сыйфатына игътибар бирү;
- грамоталы язуга, төп орфографик һәм пунктуацион осталыкка ия булу;
- фонетика, графика, лексика, морфемика, грамматика, орфография төшенчәләрен, алар турындагы кагыйдәләрне куллана белү һәм шулай ук телнең төп берәмлекләрен (аваз, хәреф, сүз, җөмлә, текст) табу, тану, чагыштыра белү осталыгына ия булу.

Шәхеснең телдән һәм язма сөйләмне камил дәрәҗәдә белүе, аның гомуми культура дәрәҗәсенең югары икәнлеге турында сөйли.

Программаны гамәлгә ашырудан көтелгән нәтиҗәләр

Өлкән сыйныф укучыларының татар телен белү дәрәҗәсе түбәндәге таләпләргә туры килергә тиеш:

- телнең төп функцияләрен белү;
- “сөйләм ситуациясе”, “әдәби тел”, “тел нормалары” һ.б. шундый төшенчәләрне аңлау;

- тел берәмлекләренең һәм тел ярусларының үзара бәйләнеше һәм билгеләрен үзләштерү;
- татар әдәби теленең орфоэпик, лексик, грамматик, орфографик һәм пунктуацион нормаларын белү;
- иҗтимагый-мәдәни, фәнни, рәсми-эш һәм тормыш көнкүреш өлкәсенә караган сөйләм әдәбе нормаларын куллана белү;
- телдән һәм язма сөйләм формасына һәм эчтәлегенә бәя бирә белү;
- текстка лингвистик анализ ясау;
- халыкның теле, тарихы һәм мәдәниятенең үзара тыгыз бәйләнештә булуын аңлау.

Ана теле дәресендә алган белемнәрне куллана белү түбәндәгеләрдә чагылыш таба:

- текстны жанр үзенчәлекләрен истә тотып уку (танышу, өйрәнү һ.б.);
- төрле чыганаклардан кирәкле мәгълүматны таба белү (фәнни, белешмә, электрон (Интернет) ресурслар);
- төрле жанрларда һәм стильләрдә рәсми, фәнни һәм көндәлек тормышны чыгылдырган текстларны монологик һәм диалогик формада язу;
- телдән һәм язма сөйләмдә татар әдәби теленең орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын саклау;
- төрле аралашу мохитендә кулланырга яраклы сөйләм әдәбе нормаларын саклау;
- язуда татар әдәби теленең орфографик һәм пунктуацион нормаларын саклау;
- телдән сөйләмдә һәм язуда татар әдәби теленә хас булган сүз тәртибен саклау;
- татар теленнән рус теленә рус теленнән татар теленә жанры һәм стиле төрле булган текстларны (телдән һәм язма формада) тәрҗемә итә белү.

1. “ТУГАН ТЕЛ (ТАТАР ТЕЛЕ)” УКЫТУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ ЭЧТӘЛЕГЕ

Аралашу компетенциясен булдыру һәм үстерү

Сөйләм. Сөйләмдә аралашу өлкәләре һәм ситуацияләре. Сөйләм ситуацияләрен тәшкил итә торган берәмлекләр.

Тел һәм сөйләм. Тел берәмлекләрен сөйләмдә куллану. Язма һәм телдән сөйләм. Сөйләмнең төп берәмлекләре: сүз, җөмлә һәм текст.

Сөйләм эшчәнлеге. Сөйләм эшчәнлегенең барлык төрләрен (тыңлап аңлау, сөйләү, уку һәм язу) камилләштерү буенча эшне дәвам итү.

Аралашуның төрле даирәсенә караган монологик һәм диалогик сөйләү күнекмәләрен үстерү.

Аралашучының халәтенә һәм текстның төренә карап, аны төрлечә уку күнекмәләрен камилләштерү.

Тәкъдим ителгән текстны мәгълүмати әһәмияте ягыннан чыгып үзгәртү.

Төрле стиль һәм жанрга караган текстлар төзү күнекмәләрен үстерү.

Фәнни, рәсми эш, публицистик, сөйләм һәм матур әдәбият стильләре, аларның үзенчәлекләре турындагы белемнәрне камилләштерү.

Фәнни һәм рәсми аралашуның телдән һәм язма формаларын куллану. Доклад, реферат, тезис, бәяләмә, алу кәгазе, ышаныч кәгазе кебек төрле жанрдагы эш кәгазьләрен язу күнекмәләрен булдыру һәм камилләштерү.

Сөйләм әдәбе нормаларын һәм телдән сөйләм культурасын саклау.

X сыйныф

Укылган әсәр яки каралган спектакльгә бәяләмә язу.

Сыйныф яки мәктәп тормышындагы берәр кызыклы вакыйга турында газетага мәкалә язу.

Сыйныфташ дустыңа характеристика язу.

Вакытлы матбугатта чыккан берәр мәкалә турында, үз фикереңне белдереп, редакциягә хат язу.

Милли сәнгатебезнең әһәмитле казанышы турында сыйныфташлар алдында чыгыш ясау.

Илдә һәм дөньяда бара торган сәяси вакыйгалар турында хәбәрдар булуны күрсәтү максатыннан чыгып, сыйныф каршында чыгыш ясау.

Иҗади характердагы язма эшләр (изложение, сочинение) язу.

Төрле орфографик кагыйдәләргә карата диктантлар язу.

Төрле эш кәгазьләре (гариза, автобиография, белешмә, беркетмә, килешү кәгазе һ.б.) язу.

Фәнни-популяр стильдәге текстларны тәрҗемә итү.

Төрле темаларга диалоглар (полилоглар) төзү һәм аны сыйныфта уку (сөйләшү).

Тел һәм лингвистик компетенцияне булдыру һәм үстерү

Иҗтимагый күренеш һәм тамгалар системасы буларак тел. Аның төп функцияләре.

Тел белеме турында мәгълүмат. Аның башка фәннәр арасындагы урыны.

Телләрне классификацияләү. Төрки телләр. Төрки телләр арасында татар теле. Татар теле турында гомуми мәгълүмат.

Татар әдәби теленең барлыкка килүе һәм үсеше.

Татар һәм рус телләрендәге фонетик, лексик, грамматик аермалыклар һәм охшаш билгеләр.

Тел нормалары һәм сөйләмдә аларны урынлы файдалану. Аларның төп төрләре: татар әдәби теленең орфоэпик, лексик, стилистик һәм грамматик нормалары.

Орфоэпик нормалар. Телдән сөйләмдә орфоэпиянең роле. Әдәби әйтелешнең төп нормалары.

Лексик нормалар. Сүзләрне лексик мәгънәсен истә тотып, урынлы куллану – сөйләмнең мөһим шарты.

Граммматик нормалар. Сүз формаларын татар әдәби теле нормаларына туры китереп куллану. Җөмләләрдәге тиешле сүз тәртибен саклау, ия белән хәбәрне дөрес урынга кую.

Орфографик нормалар. Татар орфографиясе бүлекләре һәм дөрес язу принциплары.

Пунктуацион нормалар. Татар телендә тыныш билгеләре һәм аларны дөрес кую кагыйдәләре.

Хәзерге татар әдәби теленең сүзлекләре һәм белешмәләре: орфографик, аңлатмалы, орфоэпик, тәрҗемәи сүзлекләр һәм төрле белешмәләр, аларны көндәлек тормышта куллану күнекмәләрен үстерү.

Орфографик һәм пунктуацион белем һәм күнекмәләрне камилләштерү.

Тел берәмлекләренең һәм ярусларының үзара бәйләнеше. Татар телендә синонимия күренеше.

Татар теленнән рус теленә, рус теленнән татар теленә тәрҗемә итү.

Төрле жанрда язылган текстларга лингвистик анализ ясау.

Туры һәм кыек сөйләм.

Пунктуация.

Стилистика һәм сөйләм культурасы. Татар әдәби теленең функциональ стильләре.

X сыйныф

Тел – аралашу чарасы. Телнең төп функцияләре. Шәхесне формалаштыруда ана теленең роле. **(2 сәгать)**

Төрки телләр арасында татар теле. Татар теле турында гомуми мәгълүмат. **(2 сәгать)**

Татар теле белеменең төп бүлекләре. (3 сәгать)

Фонетика. Орфоэпия. Графика. Сузык һәм тартык авазларның сөйләмдә үзгәрүе. Сүз басымы. Интонация. 6 сәг.

Лексикология. (6 сәгать)

Сүзләрнең лексик мәгънәсе. Бер һәм күпмәгънәле сүзләр.

Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре. Фразеологизмнар. Лексикография.

Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы. (6 сәгать)

Татар теленең сүз төзелеше үзенчәлекләре. Сүз ясалышы ысуллары.

Сөйләм үстерү. (10 сәгать)

Барлыгы – 35 сәгать

X сыйныфны тәмамлаучы укучыларның әзерлек дәрәҗәсенә таләпләр

“Фонетик, орфоэпия һәм графика” бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- сүзләргә фонетик анализ ясый;
- сөйләмдә татар теленең орфоэпик нормаларын саклый;
- татар теленең орфоэпик сүзлегеннән, белешмә әдәбияттан кирәкле мәгълүматны сайлап ала һәм аларны төрле сөйләм ситуацияләрендә куллана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сәнгатьле уку чараларын тану;
- төрле жанрлардагы текстларны сәнгатьле итеп уку;
- татар теленең орфоэпик сүзлегеннән, белешмә әдәбияттан кирәкле мәгълүматны мультимедия формасында алу һәм аларны төрле сөйләм ситуацияләрендә куллану.

“Лексикология” бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- мәгънәсе, килеп чыгышы, куллану активлыгы һәм өлкәсе буенча сүзгә лексик анализ ясый;
- сүзләрне тематик төркемнәргә берләштерә;
- бәйләнешле сөйләмгә ирешү максатыннан урынсыз кабатлауларны булдырмый;
- метафора һәм эпитетларны аера;
- аңлатмалы, фразеологик, синонимнар һәм антонимнар сүзлекләрен куллана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- татар теленең лексик составын классификацияләү;
- сүзләрнең лексик һәм грамматик аермалыкларын билгеләү;
- төрле сүзлекләрдән һәм мультимедия чараларыннан кирәкле мәгълүматны аерып чыгару;
- үзенең һәм чит кеше сөйләмендәге сүзләренең мәгънә аермалыкларын билгеләү;
- төрле жанрлардагы (публицистик һәм әдәби, фәнни-рәсми) тектлардагы лексик-фразеологик чаралардан файдалану.

“Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы” бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- сүзләрнең төзелешен тикшерә;
- сүз ясалышы ысуларын билгели һәм мисаллар китерә;
- укытучы тәкъдим иткән сүзләрдән тамырдаш сүзләр ясый;
- сүзнең морфема төзелеше буенча сүз төркемнәрен һәм җөмлә кисәкләрен таный.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- тамырдаш сүзләр арасында семантик бәйләнеш булдыру;
- белешмә әдәбияттан кирәкле мәгълүматны мультимедия формасында алу һәм аларны төрле сөйләм ситуацияләрендә куллану;
- сүзнең орфографик һәм лексик мәгънәсен үзләштерү максатыннан чыгып, аның этимологиясен ачыклау.

"Морфология" бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- сүз төркемнәрен тикшерә;
- хәзерге татар әдәби теле кысаларында төрле сүз төркемнәрен файдалана;
- орфографик нормаларны үти һәм анализ ясау өчен, морфологиядән алган белемннәрне файдалана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- грамматик омонимнарны аеру;
- публицистик һәм әдәби, фәнни һәм рәсми эш стильләрендә сүз төркемнәренең төрле формаларын файдалану;
- төрле сүзлекләрдән, белешмә әдәбияттан һәм мультимедия чараларыннан морфология буенча кирәкле мәгълүматны табу һәм аларны төрле сөйләм ситуацияләрендә куллану.

"Синтаксис" бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- сүзтезмәләрне һәм җөмләләрне җөмләдә кулланылу мөмкинлекләреннән чыгып анализлый;
- хәзерге татар әдәби теле кысаларында, сүз төркемнәренең синтаксик формаларын аера;
- төрле анализлар ясаганда, синтаксистан алган белем һәм күнекмәләрне файдалана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- төрле жанрдагы текстларда синтаксик чараларны файдалану;
- функциональ-стилистик үзенчәлекләрненнән чыгып, синтаксик анализ ясау.

"Орфография һәм пунктуация" бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- программа кысалары нигезендә орфография һәм пунктуация нормаларын куллана;
- аерым сүзләрнең телдән һәм язма аңлатмаларын әйтә;
- орфография һәм пунктуация хаталарын аера һәм төзәтә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- телдән һәм язма сөйләмдә орфография һәм пунктуация нормаларын саклауның әһәмиятлелеген һәм кирәклеген аңлау;
- төрле сүзлекләрдән (аңлатмалы, синонимнар, антонимнар, чит тел сүзләре, фразеологик) һәм мультимедия чараларыннан сөйләмдә дөрес куллану өчен кирәкле мәгълүматны алу.

"Стилистика" бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- фәнни, рәсми эш һәм публицистик стильләрне һәм аларның жанр үзенчәлекләрен билгели;
- иптәшләре каршында (аудиториядә) чыгыш ясау үзенчәлеген ачыклый: тематикасын билгели, максатын һәм бурычларын ачыклый;

- чыгышына материалны укучыларның яшь һәм психологик үзенчәлекләрен, аларның белем, осталык һәм күнекмәләре дәрәҗәсен истә тотып кертә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- телдән һәм язма сөйләмнең үзенчәлеген аеру;
- төрле жанрдагы һәм стильләге текстлар (әзер текстларны уку, яки куелган бурыч һәм максатлар буенча аны үзгәртү) белән эшләү;
- телдән һәм язма сөйләм нормаларын саклап, төрле жанрдагы һәм стильләге текстларны рус теленнән татар теленә һәм татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү.

"Тел һәм мәдәният" бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- халык авыз иҗаты әсәрләреннән, тарихи романнардан һ.б. этнокультура компоненты булган лингвистик берәмлекләрне аера;
- телне өйрәнү илнең тарихын һәм мәдәниятен өйрәнүгә ярдәм итә дигән фикерне исбатлау өчен, әдәби әсәрләрдән мисаллар таба;
- көндәлек тормышта урынлы куллану өчен, татар сөйләм әдәбе кагыйдәләрен өйрәнә (уку процессында һәм сыйныфтан тыш эшләрдә).

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- телнең халык мәдәнияте һәм тарихы белән тыгыз бәйләнештә яшәвен өйрәнелгән фәннәр үрнәгендә тасвирлау;
- татар сөйләм әдәбен Россиядәге башка милләтләрнеке белән чагыштыру күнекмәләрен булдыру.

Этномәдәни һәм иҗтимагый-мәдәни компетенция

Тел белән мәдәниятнең үзара бәйләнеше.

Татар көнкүрешенә караган лексика: тарихи сүзләр, халык авыз иҗатына караган сүзләр һәм фразеологизмнар; татар исемнәре. Мәкаль һәм әйтемнәр.

Татар телендә татар, рус һәм башка халкыларның матди һәм рухи мәдәнияте чагылышы. Рус һәм башка телләрдән татар теленә күчкән сүзләр.

Сүзлек составының милли мәдәниятләрнең үзара тәэсир итешүе нәтиҗәсе буларак баюы.

Татар теленең төрле милләтләр мәдәнияте белән бәйләнеше.

Татар теленә рус һәм Европа телләреннән кергән сүзләр. Милли телләрнең бер-берсенә тәэсир итү нәтиҗәсе буларак алынмалар.

Татар сөйләм әдәбенә караган сүзләр, аларның лексик-грамматик үзенчәлекләре.

Иҗтимагый-мәдәни компетенция түбәндәге осталыкларны булдыруны күзаллый:

- өйрәнелә торган телнең мәдәни нормаларын һәм традицияләрен белү;
- иҗтимагый-мәдәни шартларга туры килгән уңайлы аралашу стилен сайлау;
- иҗтимагый-мәдәни эчтәлектәге ыгы-зыгыларны булдырмау һәм, килеп чыккан очракта, аларны уңай хәл итә белү;
- җәмгыятьтә, гаиләдә һәм эштә шәхеснең үз урынын белүе;
- өйрәнгән телдә аралашканда, сабырлык, түземлелек күрсәтү һәм әңгәмәдәшкә ихтирамлы булу һ.б.

Гомуми урта (тулы) белем бирү оешмасын тәмамлаучы укучыларның белем, осталык һәм күнекмәләренә төп таләпләр

Тел бүлекләре буенча таләпләр

Фонетика һәм орфоэпия буенча:

1. Татар телендәге сузык һәм тартык авазларның акустик-артикуляцион үзгәрешләрен белү. Рәт, аңкау һәм ирен гармониясен белү. Авазларны дөрес әйтү.
2. Сүз басымын дөрес кую. Сөйләмдә дөрес интонация куллану.
3. Сүзләргә фонетик анализ ясау.
4. Аваз һәм хәреф төшенчәләрен аеру. Алфавитны белү.

Лексикология буенча:

1. Татар теленең сүз байлыгын барлау, аңа характеристика бирү.
2. Сүзләрнең һәм фразеологик әйтелмәләрнең лексик мәгънәләрен аңлату, аларга синоним һәм антонимнар табу.
3. Аңлатмалы, энциклопедик, этимологик һәм тәрҗемә сүзлекләр белән эшләү.

Стилистика буенча:

1. Телебездә кулланыла торган стильләрне, аларның үзенчәлекләрен белү.
2. Төрле стильдәге текстларны аера белү. Стиль хаталарын төзәтү буенча эшләү.

Сүз төзелеше һәм ясалышы буенча:

1. Татар теленең ялганмалы табигатен аңлау. Сүзләрнең мәгънәле кисәкләрен (тамыр, нигез һәм кушымчаларны) билгеләү.
2. Сүзләрне төзелеше һәм ясалышы буенча тикшерү.

Морфология буенча:

1. Сүз төркемнәренең үзенчәлекләрен билгеләү, аларның лексик-грамматик, морфологик һәм синтаксик билгеләрен аңлау.
2. Өйрәнелгән сүз төркемнәренең морфологик билгеләрен күзаллау.
3. Сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау.
4. Аларның төрле ысуллар белән ясалуын белү.

Синтаксис һәм пунктуация буенча:

1. Өйрәнә торган синтаксик берәмлекләрне аңлау.
2. Җөмләләрне сүзтезмәләргә таркату. Иярүче һәм ияртүче сүзләрне билгеләү, аларны бәйләүче тел чараларын табу.
3. Сүзтезмә белән җөмләнең бер-берсеннән аермасын белү.
4. Җөмләнең әйтү максаты буенча төрләрен, интонация һәм сүз тәртибен белү.
5. Гади җөмлә төрләрен билгеләү.
6. Җөмләнең баш һәм иярчен кисәкләрен табып, аларның кайсы сүз төркемнәре белән белдерелүен күрсәтү.
7. Гади һәм кушма җөмләләрне аера белү.
8. Җөмләдә тиңдәш кисәкләрне, кереш һәм эндәш сүзләрне табу.
9. Җөмләнең аерымланган кисәкләрен билгеләү.
10. Туры һәм кыек сөйләмнең үзенчәлекләрен аңлау.
11. Тыныш билгеләрен куюны аңлату.
12. Җөмлә ахырында, аерымлаган кисәкләр янында, тиңдәш кисәкләр, эндәш һәм кереш сүзләр янында тыныш билгеләре кую.
13. Ия белән хәбәр янында сызык кую очракларын белү.
14. Тезмә һәм иярченле кушма җөмләләрдә тыныш билгеләрен кую.
15. Диалог һәм туры сөйләм янында тыныш билгеләрен кую.

Сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча таләпләр

1. Телдән һәм язма сөйләм буенча:

- репродуктив сөйләм: укылган яки тыңланган текстның эчтәлеген сөйләү яки язу;

-продуктив сөйләм: бирелгән тема буенча тиешле әдәби нормаларга җавап бирә торган һәм эзлекле итеп оештырылган сөйләм.

2. Төрле стильдәге текстларны аңлы, йөгерек, дөрес һәм сәнгатьле итеп уку.
3. Төрле эш кәгазьләрен яза белү.
4. Караган фильмга яки спектакльгә, укылган китапка бәяләмә язу.
5. Төрле китапларга аннотация язу.
6. Программа буенча өйрәнелгән әдәби әсәр геройларына телдән яки язмача характеристика бирү.
7. Газета-журналларга мәкаләләр язу.
8. Тезислар, рефератлар һәм докладлар язу.

3. ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ С ОПРЕДЕЛЕНИЕМ ОСНОВНЫХ ВИДОВ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Основные темы программы	Всего часов	Основные виды учебной деятельности
10 класс		
Язык – средство общения, общественное и политическое явление. Основные функции языка. Роль родного языка в формировании личности человека.	2	Понимание общественно-политической значимости языка в жизни человека. Восприятие языка как средства общения между народами. Роль языка в выполнении различных функций в общественной жизни и жизни каждого гражданина страны. Понимание важности родного языка в формировании молодого поколения страны.
Классификация языков. Тюркские языки. Татарский язык среди тюркских языков. Общие сведения о татарском языке.	2	Совершенствование знаний о системе классификации языков в мире: о тюркских языках. Осознание места татарского языка среди остальных тюркских языков. Получение общих сведений об истории становления и развития татарского литературного языка.
Основные разделы татарского языка: фонетика, лексикология,	3	Систематизация и актуализация знаний о разделах современного татарского

словообразование, грамматика (морфология и синтаксис), орфография и пунктуация.		литературного языка; особенности становления и развития. Получение информации о новых достижениях современной татарской лингвистической науки.
Фонетика. Орфоэпия. Графика. Звук. Фонема. Изменения гласных и согласных. Транскрибирование слов. Ударение. Интонация. Орфоэпия. Орфография и его принципы.	6	Совершенствование навыков правильного произношения, в том числе применительно к новому языковому материалу; соблюдение ударения и интонации в татарском языке; совершенствование ритмико-интонационных навыков оформления различных по цели высказывания предложений. Систематизация знаний о звуковой и графической системе, об орфографических принципах татарского языка. Фонетический анализ слов, в которых наблюдаются случаи несоответствия звуков и букв.
Лексикология.Лексическое значение слова. Многозначность слова. Прямое и переносное значение слов. Понятие обэтимологии. Фразеологизмы. Лексикография.	6	Расширение объёма лексического минимума за счёт лексических средств, обслуживающих новые темы, проблемы и ситуации устного и письменного общения, а также наиболее распространённых устойчивых словосочетаний, реплик речевого этикета, отражающих особенности культуры татарского народа и его языка. Овладение лексическими единицами, используемые в тематике старшей школы. Распознавание и употребление в речи фразеологизмов, многозначных слов, омонимов, синонимов, антонимов. Соблюдение правил сочетаемости лексических единиц. Умение определить прямое и переносное значение слов. Типы словарей, принципы составления различных словарей. Лексический анализ слов.
Морфемика и словообразование. Особенности морфемного строя татарского языка. Способы словообразования.	6	Умение распознавать особенностей морфемного строения татарских слов (корня, основы, аффиксов) с четким и нечетким морфемными швами. Определение и применение основных способов словообразования (аффиксации, словосложения, конверсии и др.) различных частей речи. Морфемный и словообразовательный анализ различных частей речи.

Развитие речи	10	Выражение собственного мнения, его аргументация. Соблюдение особенностей татарского речевого этикета при общении со своими сверстниками и взрослыми, плохо владеющими татарским языком.
11 класс		
Грамматика. Понятие о грамматике. Разделы грамматики.	1	Ознакомление учащихся с основными терминами грамматики: грамматическое значение, грамматическая форма и грамматическая категория. Актуализация знаний о лексическом, словообразовательном и грамматическом значениях слова. Совершенствование знаний об особенностях разделов грамматики современного татарского литературного языка.
Морфология. Части речи в татарском языке. Морфологический разбор различных частей речи.	6	Систематизация знаний по морфологии татарского языка, полученных в предыдущих классах: классификация, субстантивация различных частей речи. Продуктивное употребление различных частей речи при создании устных и письменных высказываний. Систематизация знаний о функциональной значимости послелогов, союзов; частиц, междометий, модальных слов и совершенствование навыков их употребления в активной коммуникативной деятельности. Проведение морфологического анализа.
Синтаксис.Основные синтаксические единицы: слово, словосочетание и предложение. Синтаксис простого и сложного предложения.	6	Актуализация полученных ранее знаний об основных синтаксических единицах; об особенностях и типах связи слов в предложении. Овладение знаниями о различных типах простого предложения в татарском языке. Соблюдение правильного порядка слов в предложении при устном и письменном высказывании. Изучение специфики синтаксиса сложного предложения (синтетическая и аналитическая связь между главным и придаточным предложениями). Продуктивное употребление изученных синтаксических единиц в различных по цели высказывания предложениях. Проведение синтаксического разбора

		различных предложений (простых и сложных).
Текст. Понятие о тексте, его основные признаки (деление на значимые взаимосвязанные части). Тема, идея и микротема текста.	3	Знакомство с понятием о тексте как о наиболее крупной синтаксической единице языка. Выделение его основных признаков; определение темы и идеи предложенных текстов; разделение данных текстов на микротемы; составление текстов из предложенных микротекстов.
Средства связи отдельных предложений и частей текста. Абзац как средство достижения композиционно-стилистической целостности текста.		Определение средств связи между разными частями текста. Умение выделить абзац в прослушанном и письменном тексте. Проведение лингвистического анализа текста.
Функционально-семантические типы речи: описание, суждение, осмысление. Структура текста. Составление плана и тезиса как средства обработки текста.	2	Выявление различных типов текстов на основе прослушивания и письменных текстов. Выделение структурных особенностей текста. Умение составить план по прочитанному (прослушанному) тексту. Оформление краткого содержания устного или письменного текста в форме тезиса.
Анализ текста с учетом его тематики, основной идеи и структуры. Деление текста на семантические части и составление его плана. Создание текстов, различных по жанру и стилям с соблюдением соответствующих норм (последовательность, взаимосвязь частей, соответствие выбранной теме). Оценка, исправление устной и письменной речи, составление ее плана и тезиса.	2	Умение анализировать прослушанный или письменный текст с точки зрения его темы, идеи и структуры. Соблюдение при составлении текста необходимых норм (соответствие теме, последовательность и взаимосвязь значимых частей). Умение оценить и исправить свой текст и текст своих товарищей в соответствии с литературными нормами современного татарского языка.
Прямая и косвенная речь.	2	Систематизация знаний о прямой и косвенной речи. Умение составлять устные и письменные высказывания с использованием прямой и косвенной речи. Актуализация знаний о разнообразных случаях постановки знаков препинаний при прямой и косвенной речи. Внесение необходимых изменений при конструировании прямой речи – в косвенную, косвенной речи – в прямую.
Пунктуация.	2	Систематизация знаний о пунктуации. Определение трудных случаев постановки знаков препинаний при обособленных членах предложений, в сложных конструкциях. Выделение границ предложений в

		сложноподчиненных предложениях. Понимание роли интонации при постановке знаков препинаний.
Стилистика и культура речи.Функциональные стили татарского литературного языка.	3	Систематизация полученных знаний по стилистике. Понимание роли соблюдения культуры речи в жизни человека. Выделение случаев несоблюдения норм речи в устных и письменных высказываниях. Умение составлять различные деловые бумаги. Определение стиля предложенного текста (устного и письменного).
Развитие речи	7	Работа над текстом: озаглавливание, составление планов к предложенным текстам. Создание собственных текстов по предложенным темам.

Календарь-тематик план 10 класс
Календарно – тематическое планирование

№	Тема урока. Дәрес темасы.	дата		Искәрмә
		план	факт	
Язык – средство общения, общественное и политическое явление./ Тел – аралашу чарасы, иҗтимагый һәм сәяси күренеш.				
1	Язык – средство общения / Тел – аралашу чарасы.			
2	Основные функции языка. / Телнең төп функцияләре. Туган тел.			
3	Проверочный диктант. / Тикшерү диктанты.			
4	Работа над ошибками. Татарский язык среди тюркских языков / Хаталар өстендә эш. Төрки телләр арасында татар теле			
5	Общие сведения о татарском языке./Татар теле турында гомуми мәгълүмат.			
Основные разделы татарского языка/Татар теле белеменең төп бүлекләре-3 сәг				
6	Основные разделы татарского языка / Татар тел белеменең төп тармаклары.			
7	Виды речи / Сөйләм төрләре			
8	Р/р. Монолог "Моя семья" / БСҮ. Монологик сөйләм төзү.”Минем гаиләм”			
9	Основные единицы речи / Сөйләмнең төп берәмлекләре			
10	Изложение			

Фонетика. Орфоэпия. Графика. Сузык һәм тартык авазларның сөйләмдә үзгәрүе. Сүз басымы. Интонация. (6 сәгать)				
11	Работа над ошибками. Звук. Буква. Гласные и соглсные звуки. Транскрибирование слов. / Хаталар өстендә эш. Аваз һәм хәреф. Транскрипция. Сузык һәм тартык авазлар.			
12	Изменения звуков. Изменения гласных./ Аваз үзгәрешләре. Сузык авазлар үзгәреше.			
13	Изменения согласных./Тартык авазлар үзгәреше			
14	Графика. Фонетический анализ слова./Графика. Сүзгә фонетик анализ.			
15	Орфография. Орфоэпия.			
16	Р/р. Аннотация на прочитанную книгу / БСҮ. Укылган әсәргә аннотация язу.			
17	Ударение. Интонация./Сүз басымы. Интонация.			
	Лексикология -6			
18	Лексикология. Синонимы. Антонимы / Лексикология. Синонимнар. Антонимнар.			
19	Многозначность слова. / Күп мәгънәле сүзләр.			
20	Р/р. Сочинение "Родной язык" /БСҮ. Сочинение “Туган тел”			
21	Омонимы. Слова одинаковые по звучанию / Омонимнар. Охшаш яңгырашлы сүзләр.			
22	Фразеология. Этимология.			
23	Изложение			
24	Р/р. Работа над ошибками. Деловые бумаги./ БСҮ. Хаталар өстендә эш. Эш кәгазьләре.			
25	Телнең сүзлек составы. Туры һәм күчерелмә мәгънәле сүзләр			
26	Лексикография.			
27	Р/р. Перевод./ БСҮ. Тәрҗемә күнегүләре			
28	БСҮ. Контроль диктант			
	Морфемика и словообразование./ Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы. (6 сәгать)			
29	Работа над ошибками. Корень, основа, окончание слова./ Хаталар өстендә эш. Сүзнең тамыры, нигезе, кушымчалар.			
30	Словообразующие окончания./ Сүз ясагыч кушымчалар			
31	Виды словообразования./ Сүз ясалу ысуллары			
32	Виды словообразования./ Сүз ясалу ысуллары			

33	Особенности морфемного строя татарского и русского языка./ Татар һәм рус телләрендә сүз төзелеше			
34	Способы словообразования./ Сүз төзелешен тикшерү			
35	Повторение пройденного./ БСҮ. Үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау.			

Календарно-тематическое планирование 11 кл.

№	Название темы/Теманың исеме	Дата	
		План	Факт
	Морфология -10 ч		
1	Понятие о грамматике. Разделы грамматики.Грамматика турында гомуми төшенчә. Грамматиканың бүлекләре.		
2	Имя существительное.Морфологический анализ. Исем сүз төркеме .морфологик анализ		
3	Р.Р.Входная контрольная по теме «Имя существительное”Б с ү Исем сүз төркеме темасы буенча кереш контроль эш		
4	Работа над ошибками.Имя прилагательное,имя числительные. Морфологический анализ. Хаталар өстендә эш.Сыйфат, сан сүз төркеме.морфологик анализ		
5	Наречие. Местоимение. Морфологический анализРәвеш ,алмашлык сүзтөркемнәре. Морфологик анализ		
6	Спрягаемые глаголы. Затланышлы фигыль		
7	Неспрягаемые глаголы. Затланышсыз фигыль		
8	Р.Р. Работа над проектом. 15 правил жизни для молодежи, окончившей школу Бсү. Проект эше. Мәктәпне укып бетергән яшьләргә 15 тормыш кагыйдәсе		
9	Послелоги, союзы, частицы, междометия, модальные слова Аваз ияртемнәре,хәбәрлек сүзләр,бәйләгеч һәм модаль сүз төркеме		
10	Р.Р. Изложение по теме “Части речи”.Бсү.”Сүз төркемнәре” темасы буенча изложение		

	Синтаксис -21 ч		
11	Связь слов в предложении. СловосочетаниеҖөмләдә сүзләр бәйләнеше.Сүзтезмә		
12	Главные и второстепенные члены предложенияҖөмләнеңбашһәмиярченкисәкләре		
13	Модальные слова.Обращениеи вводные словаМодаль кисәкләр.Эндәш һәм кереш сүзләр		
14	Простое предложенияГадиҗөмләтөрләре		
15	Р.Р. Контроль диктант по теме “Члены предложения»Бсү. “Җөмләкисәкләре” темасыбуенча контроль диктант		
16	Работа над ошибками.Сложносочиненное предложения. Сложноподчиненное предложение .синтаксический анализХаталарөстендәэш.Тезмәһәмиярченлекушмаҗөмләләргәсинтаксик анализ		
17	Многокомпонентные сложные предложенияКатлаулы кушма җөмлә		
18	Р.Р. Сочинение на тему” Моя мама " с использованием сложных предложенийБсү “Минем әнием” дигәнтемагакушмаҗөмләләркулланыпхикәяязу		
19	Понятие о тексте, его основные признаки (деление на значимые взаимосвязанные части).Текст турындатөшенчә.		
20	Связь предложения в текстеТекстта җөмләләрнең бәйләнеше		
21	Тема, идея и микротема текста.Текстныңтемасы, идеясеһәммикротемасы.		
22	Р.Р. Изложение по теме «Текст» Бсү “Текст” темасыбуенча изложение		
23	Функционально-семантические типы речи: описание, суждение, осмысление. Структура текста.Сөйләмнеңфункциональ-семантик төрләре:хикәяләү,тасвирлау, фикерләү, фикерләү. Текст структурасы		
24	Составление плана и тезиса как средства обработки текста.Текст буенча план һәм тезис төзү		
25	Анализ текста с учетом его тематики, основной идеи и структуры. Текстныанализлау. Аныңтематикасы, төп идея һәмструктурасы		

26	Создание текстов, различных по жанру и стилям. Составление ее плана и тезиса. Төрле жанрга һәм стильгә караган текст төзү.Аның планын һәм тезисын төзү		
27	Прямая и косвенная речь. Туры һәм кыек сөйләм		
28	Прямая и косвенная речь. знаки препинания Туры һәм кыек сөйләм янында тыныш билгеләре		
29	**Р.Р. Контроль диктант по теме «Прямая и косвенная речь»БСҮ.”Турыһәмкыексөйләм” темасыбуенча контроль диктант**		
30	Работа над ошибками. Знаки препинания в простых предложениях. Хаталар өстендә эш. Гади җөмлә янында тыныш билгеләре		
31	Знаки препинания в сложных предложенияхКушмаҗөмләяндатынышбилгеләре		
	Стилистика -3 ч		
32	Стилистика и культура речи. Стилистика һәм сөйләм культурасы		
33	Функциональные стили татарского литературного языка. Татар әдәби теленең функциональстильләре		
34	Функциональные стили татарского литературного языка. Татар әдәби теленең функциональ стильләре		

Лист согласования к документу № 83 от 26.01.2024
Инициатор согласования: Хидиятуллин А.Н. Директор
Согласование инициировано: 26.01.2024 11:13

Лист согласования Тип согласования: **последовательное**

N°	ФИО	Срок согласования	Результат согласования	Замечания
1	Хидиятуллин А.Н.		Подписано 26.01.2024 - 11:13	-

ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН